

jura excusetur. Præterea excusantur illi, qui sine gravi periculo ire Romam non possunt ex dict. cap. Quamvis, in verb. *Inimicitia*; ideo enim excusari aliquis potest propter inimicitiam, quia ei periculum aliquod ab inimico imminet. Et in cap. De cætero; additur, *habens capitales inimicitias*, id est ex quibus periculum capitis imminet. Intellego autem hoc non solum de inimicitiis privatis, sed etiam de hostilibus et inimicis fidei, ubi simile periculum mortale et extraordinarium imminet; nam est eadem ratio.

Tertia excusatio de corporali impedimento.

66. Præter hos autem particulares casus adduntur in decretis generalia verba, per quæ excusantur omnes, qui legitime impediti sunt, ne iter agere possint sine gravi incommodo; nam in cap. De cætero, dicitur: *Vel alius justas excusationes, quibus ab itinere rationabiliter excusetur, ita ut sine periculo, Apostolico se nequeat conspectui præsentare.* Et in c. Quamvis, dicitur: *Sive alia corporis impotentia, sive quolibet impedimento canonico retrahatur, quominus Romanum Pontificem possit adire, vel nisi juris beneficio a labore hujusmodi excusetur.* Idem fere in cap. Quod de his, eodem titulo. In quibus textibus tria generalia capita hujus excusationis insinuantur. Primum est corporale impedimentum, sub quo comprehenduntur fere omnia numerata, ægritudinis, imbecillitatis, virium aut sexus, subjectionis necessariæ, paupertatis, periculi, et similia, qualia erunt, si timeatur gravis infamia, aut scandalum propter manifestationem criminis occulti, etc. Quando autem impedimentum sit sufficiens, ut excusatio justa censeatur, aliqui existimant definiendum esse judicio Episcopi, ad quem talis absolutio devolvitur. Quod sentit Innocentius in d. c. Quamvis. Et non est dubium, quin subditus secure possit stare hujusmodi judicio, nisi evidentissime constaret esse irrationabile et temerarium. Tamen nullum est jus, quod soli Episcopo hoc judicium reservet; et ideo generaliter hoc relinquitur judicio prudentis et docti viri, sicut in aliis moralibus rebus.

67. *An ætas juventutis sit sufficiens causa excusationis.* — *Angeli opinio.* — *Navarri sententia.* — Dubitari ergo potest, an ætas juventutis sit per se sufficiens causa ad excusandum, saltem quamdiu illa durat, nam de hoc nihil definiunt jura in speciali, quia

juventus durat post annos pubertatis; jura autem loquuntur solum de impuberibus, et ideo arbitrio Doctorum id relinquitur. Inter quos Angelus, verb. *Excommunic.*, 50, n. 56, putat illud esse impedimentum sufficiens, citatque Abbatem; sed Panormit. de muliere juvene loquitur, non de quovis juvene. Et ideo Navarrus, c. 27, n. 87, dicit sententiam Angeli neque esse Panormitani, neque ullo jure probari; unde ipse videtur oppositum sentire. Angelus tamen motus videtur ex dictis generalibus verbis jurium, subsumendo prudens judicium, quod itineratio juvenis periculosa est, non tam corpori quam animæ et moribus; et ideo videtur sufficienter excusare, quia non minus est morale impedimentum quam naturale. Quod quidem satis probabile est, considerando ea, quæ frequentius accidunt; non est tamen adeo infallibile, quin oporteat in particulari considerare personæ conditionem et modum agendi iter, et similia, ut possit prudenter judicari, an vere intercedat tale periculum, necne; nam si intersit, erit impedimentum sufficiens, non vero alias. Et ad hunc modum judicandum est de similibus.

Quarta de impedimento canonico quid sit.

68. *Canonicum impedimentum quid sit in præsentia.* — Aliud caput excusationis in prædictis juribus dicitur esse canonicum impedimentum Romam adeundi. De quo quid sit, non immerito interrogari potest; nam Glossa ibi nullam expositionem affert; Panormitanus vero in cap. Quod de his, solum dicit, idem esse quod impedimentum legitimum. Itaque nomine impedimenti canonici non est hic intelligendum aliquod impedimentum per canones introductum seu impositum; quod modo irregularitas vel suspensio dici solent impedimentum canonicum ad ministrandum vel ad suscipiendum Ordines; nihil enim hujusmodi excogitari potest in præsentia materia, ut per se constat. Dicitur ergo impedimentum canonicum, id est per canones approbatum, vel, generalius interpretando, omne impedimentum legitimum et rationi consentaneum. Atque ita quando in illo cap. Quamvis, dicitur, *impotentia corporis aut alio impedimento canonico*, hoc posterius verbum solum addit illa impedimenta, quæ non consistunt in corporis debilitate aut defectu, sed in quacumque alia causa rationabili, ut est subvenire parenti graviter indigenti, alere

uxorem vel filios, exercere aliquod munus publicum, ad quod ex officio tenetur, quodque sine gravi detrimento, vel communi, vel privato, deserere non potest, et similia.

Quinta de juris beneficio.

69. *Juris beneficium quid in præsentia.* — *Verbum malignatus, quid significet in dict. cap. Quamvis.* — Ultimo additur in dicto cap. Quamvis, aliud caput excusationis, quod appellatur *juris beneficium*: *Vel nisi juris (inquit) beneficio, a labore hujusmodi excusetur.* Quod additum videtur propter quasdam personas, quæ absque speciali impedimento eundi Romam in jure excusantur. Quod fieri solet propter alteram ex duabus causis. Prior est, quando percussio, ex modo quo fit, excusabilis est, et digna veniæ, qualis existimari potest percussio facta ab impubere, ut ex supra dictis constat. Similis est illa, de qua est sermo in cap. Si vero, 4, de Sentent. excommun. Ubi ostiarius, merinus, aut executor, qui prætextu exercendi officium suum, clericum percutit, ab Episcopo absolvi posse dicitur, nisi grave vulnus ei inflixerit. Quod intelligitur, etiamsi *ex malignitate*, ut ibi dicitur, id faciat; nam si casu et bona fide turbam arcendo, clericum incaute se ingerentem percutiat, absolute non indiget, quia censuram non incurrit, ut ibi etiam declaratur de quocumque officiali laico jurisdictionem exercente. Quid autem significet in illo textu dictio illa, *malignatus*, obscurum est, et ideo varie exponitur, ut refert additio ad Abbatem ibi in princ. Potest enim significare, id est agens mala intentione, sive ex ira, sive ex odio, sive ex passione, sive ex malitia; omnia enim hæc cadunt sub significationem verbi *malignatus*. Tamen non videtur verisimile, ut ibi Innocentius advertit, ut percutientibus clericum omnibus his modis voluerit Pontifex tale privilegium concedere, quia qui ex odio vel malitia et deliberata intentione id faciunt, non merentur faciliorem veniam; neque excusabiliores sunt, propterea quod prætextu sui officii id faciant, nam hoc potius aggravat delictum. Et ideo verisimilius intelligitur, dum exercendo officium, ad iracundiam provocatus, modum excedit, voluntarieque, et videndo, clericum percutit; tunc enim aliquam excusationem habet. Et hunc in sensum magis inclinant Innocentius, Cardinalis et alii, quos sequi etiam videtur Navarrus, cap. 27, num. 94, ubi recte etiam

extendit hunc favorem ad levem et medio-crem injuriam, quia solum excipitur gravis. Item, quia alias nulla ibi fieret specialis concessio, quia a censura contracta per injuriam levem clerico factam semper potest absolvi Episcopus, juxta cap. Pervenit, de Sent. excomm., ut ibi notat Abbas.

70. Addit vero Navarrus, cap. 27, n. 68, ministros justitiæ, etiamsi leviter percusserint, remittendos esse ad Summum Pontificem, nec posse ab alio absolvi. In quo videtur limitare generalem concessionem dict. cap. Pervenit. Eam tamen limitationem nullo jure probat, sed sola auctoritate Abbatis et Stephani, quæ ad limitandam generalem textus concessionem non sufficit. Et ideo Panormit., in cap. Si vero, 4, de Sent. excomm., num. 3, formaliter locutus est, non quidem adhibens exceptionem, sed dicens, officialem laicum injicientem manus in clericum in titulo officii sui in nullo casu posse ab Episcopo absolvi, quia ejus delictum nunquam est leve, cum non solum inferat injuriam, sed usurpet etiam jurisdictionem in clericum. Et ita explicata hæc sententia fundari potest in illo cap. Si vero, ubi ostiarius percutiens odio, non titulo jurisdictionis, sed incaute et culpabiliter, absolvendus dicitur ab Episcopo, si levis aut modica sit percussio, non vero si gravis. At vero de officiali, qui titulo jurisdictionis percutit, simpliciter jungitur statim, non esse absolvendum, sed remittendum ad Pontificem; ergo intelligitur etiam de percussione non gravi; nam quod alteri conceditur, huic negatur, quia licet percussio videatur levis, injuria tamen clericalis status est gravis. Et hoc modo dixit optime Cajetan. supra, hanc percussorem semper fieri gravem ex tali circumstantia personæ lædentis, scilicet, quia cum sit laicus officialis, auctoritative percutit clericum.

71. *Clerici ejusdem collegii se invicem enormiter percutientes a quo possint absolvi.* — Præterea huc etiam spectat exceptio clericorum simul cohabitantium in collegio, nam si se invicem percutiant, dummodo percussio non sit enormis, non coguntur adire Pontificem, sed a suo Episcopo absolvi possunt, ut habetur in cap. Quoniam, de Vita et honest. cleric. Illud enim privilegium non conceditur omnibus clericis sese invicem percutientibus, ut constat ex eodem capite, sed illis specialiter, qui communem et socialem vitam agunt; quia enim inter eos facile accidere potest hujusmodi excessus, oportet, ut modus obti-

nendi veniam facilius sit. Et ob eandem causam simile privilegium conceditur religiosis et canonicis regularibus, nam in simili casu absolvi possunt a suo Prælo juxta cap. Monachi, de Sent. excom., ubi additur: *Quocumque modo sese in claustro percusserint*, ubi nullam facere distinctionem videtur inter percussorem gravem aut levem, nam particula, *quocumque modo*, omnem comprehendere videtur, ut in hoc major favor fiat religiosis, quam sæcularibus clericis. Solum additur ibi limitatio: *Si discretio Abbatis non sufficit ad eorum correctionem, est providentia Episcopi diocesani adhibenda.*

72. *Monachi intra claustra se invicem percutientes an possint a suo Abbate absolvi.* — Nihilominus tamen Glossa et Doctores in eo cap. Monachi, limitant verb. illud, *Quocumque modo*, dummodo non sit percussio enormis, quia hic casus in hac materia semper intelligitur jure ipso exceptus, ut dixit Glossa in dict. cap. Quoniam, de Vita et honest. cler., et Abbas, in dict. cap. Monachi, et latius in cap. Cum illorum, de Sent. excom. In quo textu dicta generalis limitatio fundari solet, quia ibi dicitur: *Nisi excessus illorum extiterit difficilis et enormis, utpote, si ad mutilationem membri vel ad effusionem sanguinis est processum.* Sed non videtur per hæc verba limitari concessio facta in dict. cap. Monachi, quia ibi, ut Glossa notat, verb. *talibus*, Pontifex non loquitur de religiosis se invicem percutientibus, sed de illo, qui ante religionis ingressum, clericum percussit, et post susceptum habitum religionis, hujusmodi confitetur delictum et absolutionem petit; nam ille antea non poterat absolvi ab Abbate, nec ex vi illius cap. Monachi, neque alterius antiquioris juris; sed hoc ei conceditur in dict. cap. Cum illorum, cum illa limitatione et exceptione enormis percussio. Non est ergo hæc exceptio extendenda ad limitandum favorem concessum religiosis in dict. cap. Monachi, tum quia cap. illud Cum illorum, non est edictum ad coarctandum, sed potius ad extendendum favorem, ut patet ex illis verbis: *Nos autem in religionis favorem, ut evangelicæ materia subtrahatur, majorem eis gratiam exhibere volentes, etc.*; tum quia limitatio ibi adjungitur respectu concessionis ibi factæ; ergo non est extendenda ad aliam prius factam in c. Monachi, quia hæc limitatio spectat ad materiam odiosam, et ideo amplianda non est. Maxime cum major favor fieri potuerit vel etiam debuerit religiosis jam in eo statu

constitutis et quasi ex nimia familiaritate, quæ interdum contemptum generat, sese percutientibus, quam illis, qui ante ingressum religionis sic delinquant.

73. *Resolutio.* — Si autem ex jure illa limitatio adeo universalis non colligitur, non videtur admittenda, cum verba illius c. Monachi, valde generalia sint, et favorem religionis contineant, qui ampliandus potius est, quam restringendus. Item quia posteriora verba citata ex d. c. Monachi, videntur addita propter hos casus enormes, in quibus absolutio committitur Episcopo (nam hic videtur esse planus sensus illorum verborum); ergo nulla percussio religiosorum inter se manet Summo Pontifici reservata. Nihilominus tamen limitatio illa expresse habetur in c. Canonica, de Sent. excom., ubi integre et ad litteram refertur constitutio dict. c. Monachi, et in fine ejus adduntur hæc verba: *Nisi excessus difficilis fuerit et enormis, propter quem merito ad Ecclesiam Romanam sit recursus habendus.* Unde videtur Honorius III, vel illam limitationem adjungere priori constitutioni Alex. III, aut indicare illam limitationem subintelligendam semper esse in hujusmodi concessione, quamvis non exprimitur. Quæ est communis sententia Canonistarum, quam Navarr. etiam simpliciter et sine alia probatione ponit; et propter textum illum ab illa discedendum non censeo.

74. *Monachus intra claustra percutiens clericum sæcularem non gaudet privilegio cap. Monachi.* — Notanda vero sunt nonnulla ad majorem declarationem illius cap. et favoris. Primum est circa verbum illud, *se percusserint*; notanter enim additum est, quia si religiosus percutiat sæcularem clericum, non gaudet illo favore, ut patet ex vi dictorum verborum; et ideo ad Sedem Apostolicam remittendus est, ut expresse declaratur in d. c. Cum illorum. Postea vero concessum est, ut in eo casu possit religiosus ab Episcopo absolvi, c. Religioso, de Sent. excom., in 6, cum limitatione, ut solum in eo casu absolvi possit, in quo clericus sæcularis, si aliquem clericum sæcularem percussisset, posset absolvi, scilicet quando percussio est levis, ut ibi notat Gloss. ex c. Pervenit, extra, eodem. Et ideo non extenditur illud privilegium ad percussorem Episcopi, tum propter enormitatem, tum quia Episcopus non venit sub absoluta clerici appellatione in his, quæ in illius, vel totius cleri favorem non redundant.

75. *Neque si monachum alterius religionis*

percutiat. — Potest tamen absolvi a superiore percussus. — Rursus si unus religiosus alium alterius religionis percutiat, non etiam gaudet dicto favore dict. c. Monachi, quia nec verba ejus illi accommodantur; nam relativum illud reciprocum, *se*, et verbum illud, *in claustro*, ac denique verbum illud, *sui Abbatis*, satis declarat monasterii vel religionis ejusdem superioris habentibus. Neque etiam ratio, quæ inter hos militat, habet locum in aliis, quæ est familiaritas multa, et quædam facilitas quæ ex hoc nascitur, quare in hujusmodi causa adeundus esset Summus Pontifex, sistendo præcise in concessione illius c. Monachi. Tamen in dict. c. Cum illorum, conceditur, ut quando monachus unius claustrum percutit monachum alterius, absolvi possit ab Abbate illius monachi, qui injuriam passus est. Quod videtur intelligendum, sive illa monasteria sint diversorum ordinum, sive ejusdem, sufficitque ut percutiens et percussus diversos habeant Abbates, seu superiores, quamvis si habeant aliquem Prælatum communem, ut est Provincialis, vel Generalis, ab eo etiam possit dari absolutio, quia ille habet majorem jurisdictionem in subditum, quam immediatus superior; et ideo a fortiori comprehenditur sub nomine Abbatis, seu superioris, quovis nomine vocetur; non enim est vis faciendi sub nomine Abbatis, sed in re, quæ per illud significari videtur, scilicet spiritualis pater vel pastor talis religiosi. Quod etiam notavit Gloss. in dict. c. Cum illorum, verb. *Abbatem.*

76. *Quid vox, in claustro, in d. c. Monachi significet.* — Secundo notanda est illa particula, *in claustro*, quæ vox quia significare solet non totum monasterium, sed quamdam partem ejus magis publicam, videri potest concessio illa restringenda ad percussorem in illa parte monasterii facta. Sed revera non ita est, quia vel claustrum non in ea significatione accipitur, sed pro toto monasterio, sumpta parte pro toto, vel etiamsi sumatur pro illa parte non est dictio restringens, sed ampliandus, ut Panormitan. notavit; nam claustrum inter religiosos majori quadam observantia custoditur. Et ideo si percussio etiam in illo facta Abbati committitur, a fortiori factam in quacumque monasterii parte. Imo etiamsi fiat extra totum monasterium, vel in quovis alio loco, quia ratio illius concessionis non est locus, nec pendet a circumstantia loci, sed ex communi vita religiosorum.

77. *Quid si monachus Abbatem aut Abbas monachum percutiat.* — *Prima conclusio.* — *Rationes dubitandi.* — Tertio advertendum est contingere posse, ut religiosus suum Abbatem percutiat, vel e converso Abbas suum subditum ultra mensuram debitæ correctionis, et contra hunc canonem. Et tunc dubitari potest, an ille casus sub hac concessione comprehendatur. Nam si inspicimus generalem significationem vocis, videtur comprehendere; nam Abbas monachus est. Necessitas etiam seu ratio fere est eadem. In contrarium vero est, quia ibi dicitur, *si monachi se percusserint*, posse absolvi ab Abbate; videntur ergo monachi condistingui ab Abbate, et sermonem esse de percussione inferiorum inter se, non respectu superioris. Item si Abbas est percutiens videtur hoc necessarium, quia non potest ipse absolvere se ipsum, neque ei conceditur, ut alteri vices suas committat in ordine ad se ipsum, et in re pertinente ad forum contentiosum. Si vero ipse fuit percussus, non expedit, ut in propria causa ipse sit iudex. In hoc puncto dicendum primo est, percussorem, quæ Abbati proprio fit, non comprehendere sub hac concessione, propter enormitatem. Nam in d. c. Cum illorum, declaratur enormis, et ex c. Canonica, constat enormem percussorem non comprehendere sub his privilegiis. Dubitari autem potest, an idem sit dicendum de percussione alterius Abbatis non proprii. Respondetur hoc pendere ex alia quæstione, an illa percussio enormis sit, quam infra attingemus. Igitur si sit enormis, idem dicendum est; quando autem talis non fuerit, videtur absolutio ad ipsum Abbatem percussum pertinere, juxta c. Cum illorum. Sed ne ille sit iudex in propria causa, melius videtur, ut pertineat ad Episcopum juxta ea, quæ statim dicemus.

78. *Secunda conclusio.* — Secundo dicendum est, Abbatem percutientem subditum suum, a Superiori suo regulari, si illum habeat, sin minus ab Episcopo absolvi posse. Prior pars constat, quia illa percussio de se non est enormis; et ideo ex eo capite non est semper reservata Papæ; aliunde vero talis Abbas ita comparatur ad Prælatum suum, sicut ejus subditi ad ipsum. Posterior pars probatur ex d. c. Monachi, ibi: *Quod si discretio Abbatis non sufficit, ab Episcopo est adhibenda correctio.* Tunc enim maxime non videtur sufficere talis Abbatis discretio, ut optime declarat ratio dubitandi prius proposita, quia non est ipse conveniens iudex in cause

sua; ergo per Episcopum est absolvendus. Quod si contingat religiosum percussus non esse subditum Abbatis percussus, tunc talis Abbas a Prælo religioso percussus absolvendus esset, juxta c. Cum illorum. Hæc autem secundum jus commune procedunt, aliud vero est secundum specialia privilegia, maxime Mendicantium, de quibus alibi dicemus.

79. *Personæ magnæ potentiæ et nimis delicatæ a quo absolvendæ.* — Quarto observari potest aliud genus gratiæ seu privilegii, quod in jure conceditur circa hoc negotium propter nonnullas circumstantias personæ delinquentis. De quo extat c. Mulieres, de Sent. excom., ibi dicitur, de his qui magnæ sunt potentiæ, et ita delicati, quod laborem veniendi ad Sedem Apostolicam nequeunt sustinere, consulendam esse Apostolicam Sedem, et de statu personæ, et veritate negotii informandam, ut secundum ejus consilium de commissio scelere tales personæ corrigantur. Quo loco hujusmodi personis non conceditur simpliciter, ut absolvi possint ab Episcopo; sed quod non teneantur petere absolutionem a Summo Pontifice, Romam eundo, sed solum consulere Pontificem. Ait autem Glossa ibi, pertinere ad Episcopi arbitrium judicare, an persona sit talis conditionis, necne; sed hoc in textu non habetur; neque existimo esse necessarium, quidquid etiam Navar. dicat; potest enim id per evidentiam rei constare; et quando fuerit res aliquo modo dubia, judicium viri prudentis in hujusmodi rebus semper satis est, quando speciali jure non reservatur Superiori; in hoc autem jure non committitur Episcopo, ut judicet, an persona sit magnæ potentiæ, vel delicata; sed supposita conditione talis personæ, respondetur quid agendum sit, nimirum consulendum esse Pontificem. Nec requiritur, ut ipsemet Episcopus consulat, sed ipse, qui absolutione indiget, consulere potest quacumque via voluerit, aut potuerit.

80. *Possintne hi potentes absolvi sub juratoria cautione de consulendo et parendo Pontifici.* — Dubitat præterea Glossa ibi, an interim dum consulitur Pontifex, possit persona illa absolvi sub juratoria cautione de consulendo Pontifice, et parendo mandatis ejus. Et respondet posse propter periculum moræ. Sed hæc responsio videtur esse contra textum, ubi dicitur prius esse negotium intimandum Pontifici; non est ergo prius absolutio concedenda. Quod recte ibi Panorm. notavit, et sequuntur Felin. et alii. Et signi-

ficat eadem Gloss. statim, dicens, si non sit periculum, non esse absolutionem dandam ante consultationem Pontificis, quod intelligendum est de periculo mortis, aut alicujus gravis damni; quando autem hoc periculum timetur, licitum quidem erit absolvere, non ex speciali privilegio hujus canonis, sed ex generali lege, modo statim declarando.

81. *Interrogationes duæ proponuntur.* — *Secunda.* — Hac enim occasione duo possunt hoc loco interrogari. Unum est cur periculum, quod est in diuturna mora, non sufficiat in quacumque persona, ut sub juratoria cautione absolvi possit; nam ex dilatione poenitentiae periculum imminet animæ, ut dicitur in c. ult. de Poenit. et remis., et sumi potest ex c. Sacro, juxta Glos., de Sent. excom.; sed ob vitandum periculum animæ concedi potest et debet absolutio cum illa cautione multo magis, quam propter vitandum periculum corporis; ergo sufficit periculum moræ ad præmittendam absolutionem. Altera interrogatio est, quodnam privilegium illis personis potentibus delicatis in illo textu concedatur; nam si absque speciali mandato Pontificis eis non est absolutio concedenda, quilibet de populo potest in simili facto consulere Pontificem, et ab eo postulare mandatum vel facultatem, ut ab alio corrigi, et absolvi possit, juxta ejusdem Pontificis arbitrium.

82. *Priori interrogationi fit satis.* — Prior interrogatio generalis est de omnibus casibus Pontifici reservatis; et ita a nobis tractata est superiori libro in materia de Poenitentia. Unde in præsentis casu solum dicimus nihil speciale in hac parte concedi in dicto textu his personis potentibus seu delicatis, ut propter solum moræ periculum prius possint absolvi, quam possent aliæ; nullus enim favor hujusmodi in illo textu ejus fit. Probabile tamen censemus, quando mora extraordinaria sit et notabilis, illam esse sufficientem causam, ut absolutio dicto modo concedi possit, propter rationem factam, quæ in eo casu maxime urget. Et confirmari potest; nam in aliquibus casibus hoc videtur jure provisum; ob hanc enim rationem concedunt jura supra dicta, ut ægrotantes absolvi possint, etiamsi ægrotatio non sit periculosa, sed morosa tantum, ut Doctores omnes exponunt, et est evidens, quia ægrotationis causa distincte conceditur præter periculum mortis; sed eadem jura subjungunt generalem absolvendi facultatem propter similia impedimenta; ergo, quacumque ex causa moralis et extraordi-

naria mora timeatur, scilicet propter longum ac periculosum iter, vel propter necessaria negotia prius peragenda, vel quid simile, poterit absolutio concedi. At vero quando mora non est notabilis, sed ordinaria, non censetur esse morale periculum animæ; et si aliquid est, illud fuit prævisum a reservante censuram, et permissum ob rigorem disciplinæ, et majora mala vitanda. Quando autem mora censenda sit notabilis, arbitrio prudentis relinquatur.

83. *Posteriori interrogationi respondetur.* — Ad alteram interrogationem respondetur, his personis per illud decretum solum concedi, ut secundum commune et ordinarium jus non sint cogendæ personaliter adire Summum Pontificem, sed a suo Episcopo sint absolvendæ, quanquam expectanda prius sit forma a Summo Pontifice. Aliæ vero inferiores, et robustiores personæ jure communi tenentur adire Pontificem; et quamvis possint ab eo speciale indultum postulare et obtinere, illud tamen erit per modum specialis dispensationis, ad quam necessaria erit aliqua alia peculiaris causa, quæ in prædictis personis non requiritur, sed sufficit earum status, seu conditio.

84. *Qui ob circumstantiam personæ ab alio quam Pontifice absolvitur, non manet cum obligatione se præsentandi Papæ.* — Quinto est circa prædictos casus advertendum, fere in omnibus illis concedi hunc favorem absolute et absque ulla obligatione comparandi apud Pontificem Summum. Quia, cum hæc concessio non fundetur in impedimento, sed sit indulgentia ob aliquam circumstantiam personæ, non fit sub conditione comparandi, sed simpliciter. Quod secus est, quando concessio fit ratione impedimenti, si temporale illud sit; nam, si perpetuum, eadem est de illo ratio, eo quod jam non habet locum conditio. Quæ omnia paucis verbis significantur in cap. Quamvis, de Sent. excom., ubi sic dicitur: *Cæterum quibusdam prædictorum, videlicet qui temporali impedimento laborant, exceptis pueris sub debito juramento consuevit injungi, ut impedimento cessante ad Apostolicam Sedem accedant, etc.*, ubi additur, *temporali*, ad excludendum perpetuum, cujus cessatio expectari non potest. Exceptio autem illa, quæ de pueris fit, si in rigore loquamur, non est exceptio ab illa generali regula de impedimento temporali, quia illa concessio non fit pueris, eo quod propter imbecillitatem ætatis impediti sint, ne Romam

adire possint, quod impedimentum perpetuum non est, sed fit præcipue propter imperfectionem puerilis actus, in deliberatione, et perfecto rationis usu. Et ideo licet postea impedimentum cesset, non cessat concessio, nec imponitur illis obligatio comparandi. Atque eadem est ratio de omnibus, quibus hic favor conceditur, non ob impedimentum, sed ob specialem rationem actus, seu personæ.

85. *Servus absolutus ab inferiori Pontifice, si manumittatur, tenetur se præsentare.* — Unde colligitur differentia inter puerum et servum; nam puer non tenetur comparere, etiam transacta pueritia; servus autem, licet excusetur a comparando, quamdiu servus est, juxta c. Mulieres, de Sent. excom., prout declaratur in c. Relatum, eodem titulo, tamen, si manumittatur, vel simpliciter, vel quoad illum actum, puta, quia dominus consentit protectioni ejus, tenebitur comparere, quia jam tollitur impedimentum, in quo solo illa excusatio fundabatur. Quapropter, si dominus resistat protectioni servi, poterit quidem absolvi, non tamen sine juramento de comparando, et obediendo mandatis Pontificis, cessante impedimento. Censebitur autem dominus rationabiliter repugnare, per se loquendo, quoties grave patietur incommodum ex absentia servi sine culpa sua, ut dicitur in dict. c. Relatum. Judicandum autem est pati grave incommodum, quoties nimis est ab Apostolica Sede remotus, ut ibidem dicitur. Unde, si prope esset, et brevi tempore posset negotium expedire, et nullum aliud timeretur incommodum, præter illorum dierum absentiam, non posset servus rationabiliter impediri a domino, quominus ad Sedem Apostolicam absolvendus accederet, nisi fortasse malitiose et in fraudem domini servus clericum percussisset, ut se ab obsequio domini liberaret, quia tunc nunquam est ei facultas concedenda, ut in eod. c. cavetur. Dixi autem, *per se loquendo*, quia si delictum sit enorme, et scandalum seu pravum exemplum cum aliorum periculo timeatur, tunc etiam cum gravi detrimento domini ad Sedem Apostolicam remittendus est, ut in eodem c. Relatum, statuitur, quia propter vitandum scandalum, parvipendendum est temporale incommodum, seu gravamen domini. Duæ autem conditiones ibi conjunguntur, simulque requiruntur, et divisim non sufficiunt; nam si delictum non sit enorme, vel scandalum moraliter non timeatur, vel non censetur adeo grave, ut non

possit aliis modis tolli, noluit Pontifex omnino illud sibi reservare in grave nocumentum alterius, ut contra Panormit. et alios recte intellexerunt Angelus, *Excom.*, 5, num. 54; Sylvest., *Absolutio*, 4, num. 9, in fine; Navarr., c. 27, num. 88.

86. *Filius familias pubes non potest absolvi absque juramento de comparando factus sui juris.* — Similis differentia notari potest inter puerum impuberem, et filium familias quatenus talis est; nam ille, ut diximus, simpliciter absolvi potest; filius autem familias, qui post pubertatem tale delictum commisit, licet absolvi possit per dictum c. Mulieres, non tamen sine obligatione et juramento comparandi, quia impedimentum illud non est perpetuum; et ideo, si emancipetur, vel quacumque alia ratione fiat sui juris, aut, si pater consentiat protectioni, tenebitur comparere, ut Panormit., Sylvest., Navarr. et alii docent.

Percussio quando dicenda levis, mediocris, aut gravis seu enormis.

87. *Mutilatio cujuslibet membri dicitur enormis percussio.* — Ultimo, quoniam citata jura sæpe distinguunt inter delictum leve, mediocre, et grave, seu enorme, notare oportet et exponere, quando unumquodque eorum tale sit. Sed quia hoc arbitrio boni viri ponderandum est atque existimandum, ideo breviter dicendum est, omnia hæc tria membra requirere percussione sufficientem ad peccatum mortale, quia alias non sufficeret ad incurendam excommunicationem. Unde non sumitur hic percussio levis absolute, seu eo modo quo venialis culpa levis dicitur, sed respective, comparatione majoris læsionis intra latitudinem earum, quæ mortalem malitiam continent. Præterea de enormi percussione nonnulla exempla habemus in jure cap. Cum illorum, de Sent. excomm., ubi significatur ex duplici capite posse esse percussione enormem: primo ex quantitate nocuenti, de quo duo exempla ponuntur, scilicet: *Si ad mutilationem membri vel effusionem sanguinis est processum.* In quibus adverte primo ibi non fieri mentionem occisionis, vel quia ex se nota est enormitas, et a fortiori significatur, vel certe quia illa plus est quam percussio, cum sit quædam totius rei destructio. Deinde adverte mutilationis exemplum simpliciter et sine restrictione esse positum, ideoque etiamsi sit minimi membri, dummodo totum abscindatur, ad

enormem percussione sufficiet. Unde Glossa, verb. *Mutilationem*, dicit non esse distinguendum inter membrum et membrum; citatque cap. 2 de Cler. excomm. min., et cap. Exposuisti, de Corp. vitiat., quæ jura non admodum probant, quia membra, de quibus fit mentio ibi, satis principalia sunt; sufficit tamen absoluta illius textus locutio, ut dixi. Addit vero Navarr. non solum mutilationem, qua membrum scinditur, sed etiam illam, qua inutile vel quasi inutile ad munus suum redditur, enormem læsionem reputari, quod verum existimo, quia moraliter perinde est.

88. *Quæ sanguinis effusio dicenda sit enormis læsio.* — Præterea in alio exemplo de sanguinis effusione, subintelligendum censeo, quod sit in notabili quantitate et quod sit ex gravitate læsionis, quia sanguis facile effluit ex qualibet pelliculæ ruptione, quæ non potest semper dici enormis læsio. Et ita sentit Glossa ibidem, ponderans vocem *effusio*, quæ abundantiam significat. Quanta vero illa futura sit, non habet certam mensuram, sed prudenti judicio relinquendum est. Addidi etiam, quod effusio proveniat ex gravitate læsionis; nam si contingat percussione esse in naribus, sine læsione magni momenti potest copia sanguinis fluere, et non propterea erit enormis læsio, ut recte indicavit Navarrus, num. 92. Item ex negligentia vel malitia ejus, qui percussus est, potest ex minima pellis incisione multum sanguinis effundi, et non propterea læsio erit enormis, quia ille effectus est quasi accidentarius, et non auget gravitatem percussionis. Sicut e contrario potest contingere, ut vulnus inflictum grave sit et sufficiens ad magnam copiam sanguinis effundendam, et quod ex magna diligentia aut artis industria impediatur, quod non oberit, quominus talis percussio enormis judicetur, quia ejus gravitas non consistit in effectu futuro aut ab illo pendet, sed in ipsa percussione et modo ejus. Unde intelligere licet, illa duo exempla non esse posita, quia tantum illis modis contingat percussione esse in se enormem, sed ut illa sint quasi indicia et mensuræ gravis percussionis, ut omnis percussio, quæ moraliter fuerit æquivalens his enormis censeatur, quamvis sine mutilatione aut effusione sanguinis fiat; ut flagellare clericum aut fuste percutere cum ingenti dolore et contumelia vel injuria, gravis percussio erit, quamvis sanguis non effundatur; item includere clericum in teterrimo carcere, et ibi longo tempore injuste eum

detinere, enormis violentia est, et sic de aliis similibus.

89. *Ex dignitate personæ percussæ potest fieri enormissima læsio.* — *Percussio Abbatis ex hoc capite solum est enormis respectu subditorum.* — *Episcopi vero respectu omnium.* — Aliud caput hujus enormitatis in illo textu insinuatum est dignitate personæ percussæ, quia injuria crescit ex dignitate personæ offensæ; in hoc autem canone non solum attenditur gravitas violentiæ aut læsionis, sed etiam injuriæ, ut alia jura citata declarant. Adhibenturque ibi duo alia exempla, scilicet Episcopi et Abbatis; per Episcopum omnes intelligunt consecratum. Et ideo non est hoc limitandum ad subditos Episcopi, quia hoc non fundatur præcipue in dignitate jurisdictionis, sed consecrationis, et ideo a quocumque Episcopus percutiatur, etiam a non subdito, ejus percussio enormis habetur. Quod secus esse censeatur in alio exemplo de Abbate; nam communiter explicatur respective, scilicet, si quis percutiat Abbatem suum, id est suum Prælatum et superiorem, ut patet ex Glossa et interpretibus ibi. Unde si monachus percutiat Abbatem alium, non tamen superiorem suum, non statim erit percussio enormis judicanda ex dignitate personæ, quia dignitas Abbatis, nude considerata, non est tanta, ut sufficiat ad enormitatem delicti ex sola dignitate personæ; maxime cum sub illa appellatione comprehendatur quilibet Prælatum cujusvis monasterii religiosorum. Respective autem, id est respectu sui subditi et inferioris, est magni momenti illa circumstantia, ratione jurisdictionis et reverentiæ debitæ inferioris ad superiorem. At vero dignitas Episcopi, quia in consecratione consistit, absolute considerata, sufficit, ut ex illo capite percussio enormis censeatur. Et ideo in cap. Si quis deinceps, 17, q. 4, præter excommunicationem, omnibus suis privandus dicitur, qui tale delictum committit.

90. *Non quælibet læsio his personis facta censeatur enormis.* — *Quæ personæ dicantur constitutæ in dignitate.* — Quanquam autem hæc vera sint, nihilominus respectu etiam talium personarum requiritur proportionata quantitas læsionis seu percussionis, ut enormis ex illa circumstantia fiat; nam tam parva posset esse percussio aut violentia, ut etiam circa talem personam moraliter non reputetur enormis. Etenim circa Deum ipsum quædam offensiones in suo ordine leves sunt, quæ

dicuntur venialia peccata; imo inter mortalia non omnia reputantur enormia; quid ergo mirum, quod respectu humanæ personæ in tali dignitate constitutæ inveniri possit injuria adeo diminuta ex aliis circumstantiis, ut simpliciter non possit enormis aestimari? Sunt ergo omnia pensanda, scilicet conditio personæ offendentis (quæ non parum aggravat vel minuit actum), quantitas, modus, occasio actionis, locus, et tempus, et similia, ut integrum judicium de facti enormitate reddi possit. Quia vero in hujusmodi injuriis præcipua conditio aggravans est dignitas personæ offensæ, et illa sola sufficit ad constituendum enorme delictum, si in reliquis sit sufficiens proportio, ideo circumstantia hæc cum illis exemplis specialiter in illo textu designatur. Atque hinc etiam fit, ut hæc causa enormitatis delicti sic declarata, non solum locum habeat in illis duobus generibus personarum, prout a nobis exposita sunt, sed etiam in aliis personis Ecclesiasticis in dignitate constitutis, si cætera cum proportionem observentur. Unde constat sub Episcopis comprehendendi Cardinales, licet non sint specialiter consecrati. Episcopus etiam electus et confirmatus, maxime respectu subditorum; jam enim jurisdictionem habet, quod secus est de tantum electo, licet non parum ad dignitatem personæ conferat; de aliis vero inferioribus Prælatibus sicut de Abbatibus judicandum est.

91. *Qua ratione percussio levis, mediocris, et enormis discernantur.* — Ex his autem, quæ de percussione enormi in jure explicata invenimus, arbitrandum est de mediocri et levi percussione. Nam ut Aristoteles dixit, supremum in unoquoque genere est mensura cæterorum. Enormis ergo læsio erit mensura aliarum; nam omnis illa, quæ dictas circumstantias non habuerit, non erit enormis. Quod si multum ab eis distaverit, levis, si autem parum, mediocris existimabitur. Addit præterea Navarrus verba cujusdam Extravag., quæ incipit *Perlectis*, quibus hoc amplius declaratur. Verumtamen et Extravagans illa auctoritatem non habet; nam incerti auctoris est, et in jure non continetur; et nihil amplius in ea dicitur, quam ex dictis habeatur; nam tandem concludit hoc committendum esse prudentis arbitrio; hoc enim necessario dicendum est, quoties læsio ex se et absolute considerata non habet enormitatem, nisi ex aliis circumstantiis insurgat, et ideo omnes prudenter pensandæ. Et multum refert animadvertere, an facta fuerit cum gravi